

İDARİ COĞRAFYA

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

➤ Yasal düzenlemelerle, büyükşehir belediyeli illerin sayıları 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Kanun ile **30**'a yükselmiştir.

➤ Büyükşehir Belediyesi Bulunan İller şunlardır:

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri, Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Mersin, Kocaeli, Samsun, Sakarya, Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

A. Büyükşehir Belediyelerinin Geçirdiği Evreler

➤ Türkiye’de belediyelerin yönetimine ilişkin hususlar 1982 Anayasa dönemine kadar, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu kapsamında düzenlenmiş ve belediyelerin büyüklüğüne göre farklı bir yönetim biçimi öngörülmemiştir.

➤ İlk olarak 04 Aralık 1981 tarihinde kabul edilen 2561 sayılı *“Büyükşehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun”* ile

“Enerji, içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, ulaşım, toplu taşıma ve imar gibi temel belediye hizmetlerinin birbirleriyle uyumlu ve bütünleştirici bir planlama içinde yeterli ölçüde ve verimli bir biçimde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre **belediye nüfusu 300.000'i** aşan büyük şehirlerin çevresinde bulunan belediye ve köyler, bu Kanunda belirtilen esas ve usullere göre yakınında buldukları büyük şehir belediyesine bağlanabilir. Bu bağlantıda, bağlanacak belediye ve köylerin ana belediyelere uzaklıkları, ana belediyenin imkânları, hizmeti götürme ve birleştirme olanakları göz önünde tutulur.”

hükmü getirilmiştir.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- Büyükşehir Belediye yönetiminin hukuki altyapısı ilk olarak 1982 Anayasasının 127. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasındaki *“mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.”* hükmü ile oluşturulmuştur.
- 1982 yılında çıkarılan 2680 sayılı yetki Kanununa istinaden 08.03.1984 tarihinde yayımlanan 195 sayılı “Büyükşehirler Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ve 27.06.1984 tarih ve 3030 sayılı “Büyükşehirler Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” ile belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan **İstanbul, Ankara ve İzmir’de Büyükşehir Belediyeleri kurulmuştur.**
- 25 Mart 1984’te yapılan mahalli idare seçimleri ile bu illerdeki büyükşehir belediyeleri faaliyete başlamıştır.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

1984 Yılında Büyükşehir Belediyesi Kurulan İl Merkezleri	1980 Yılı Nüfusu	1985 Yılı Nüfusu
İSTANBUL	2.772.708	5.475.982
ANKARA	1.877.755	2.235.035
İZMİR	757.854	1.489.772

- Daha sonraki yıllarda 1986-1988 döneminde 1985 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre nüfusu 380.836-763.769 arasında değişen 5 il merkezinde **Adana (1986), Bursa (1987), Gaziantep (1987), Konya (1987) ve Kayseri (1988)**'de büyükşehir belediyeleri kuruldu.

1986-1988 Döneminde Büyükşehir Belediyesi Kurulan İl Merkezleri	1985 Yılı Nüfusu	1990 Yılı Nüfusu
Adana	763.769	916.150
Bursa	656.259	834.576
Gaziantep	478.635	603.434
Konya	439.181	513.346
Kayseri	380.836	421.362

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- 1980 yılında **İstanbul'da**: Adalar, Bakırköy, Beşiktaş, Beykoz, Beyoğlu, Eminönü, Eyüp, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Sarıyer, Şişli, Üsküdar, Zeytinburnu;
- **Ankara'da**: Altındağ, Çankaya ve Yenimahalle;
- **İzmir'de**: Karşıyaka ilçeleri ve kaymakamlık teşkilâtları bulunmaktaydı.
- 1984 yılında çizelgede yer alan diğer ilçeler eklenmiştir.

Büyükşehir Merkez İlçeleri (1984-2004)	Büyükşehir İlçe Belediyelerinin Kurulduğu Metropol İlçeler (Kaymakamlık ve belediye teşkilatları bulunmaktadır)
İstanbul Merkez İlçesi	Adalar, Bakırköy, Beşiktaş, Beykoz, Beyoğlu, Eminönü, Eyüp, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Sarıyer, Şişli, Zeytinburnu, Kâğıthane, Kartal, Küçükçekmece, Pendik, Ümraniye, Üsküdar, Bayrampaşa, Avcılar, Bağcılar, Güngören, Bahçelievler, Maltepe, Tuzla, Esenler
Ankara Merkez İlçesi	Altındağ, Çankaya, Yenimahalle, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan,
İzmir Merkez İlçesi	Karşıyaka, Bornova, Buca, Konak, Çiğli, Gaziemir, Balçova, Narlıdere, Güzelbahçe
Adana Merkez İlçesi	Seyhan, Yüreğir
Bursa Merkez İlçesi	Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım
Gaziantep Merkez İlçesi	Şahinbey, Şehitkâmil
Konya Merkez İlçesi	Karatay, Meram, Selçuklu
Kayseri Merkez İlçesi	Kocasinan, Melikgazi

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- 1993 yılına gelindiğinde, 02/09/1993 tarih ve 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile **Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun**'da büyükşehir belediyesi kuruldu.
- Ancak bu illerin merkez ilçelerinde alt bölümlenme yapılmadı. Yani şehir içindeki semtlerde belediye kurulurken kaymakamlık teşkilatı kurulmadı.

1993 Yılında Büyükşehir Belediyesi Kurulan İl Merkezleri	Şehirlerin Semtlerinde Kurulmuş Büyükşehir Alt Kademe Belediyeleri (Kaymakamlık teşkilatları bulunmamaktadır)
Antalya	Muratpaşa, Kepez, Konyaaltı
Diyarbakır	Bağlar, Sur, Yenişehir
Erzurum	Dadaşkent, Kâzımkarabekir, Yakutiye, Yenişehir
Eskişehir	Odunpazarı, Tepebaşı
Mersin	Akdeniz, Toroslar, Yenişehir
İzmit	Bekirpaşa, Saraybahçe
Samsun	Atakum, Canik, Gazi, İlkadım

Kaynak: Özçağlar, A. (2015). Yönetmel Coğrafya. Ankara: Nika Yayınevi, s.89

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

1993 Yılında Büyükşehir Belediyesi Kurulan İl Merkezleri	1990 yılı nüfusu	1997 yılı nüfusu
Mersin	422357	501398
Eskişehir	413082	454536
Diyarbakır	381144	511640
Antalya	378208	512086
Samsun	303979	338387
İzmit	*256882	*198200
Erzurum	*242391	*298735

Kaynak: Özçağlar, A. (2015). Yönetmel Coğrafya. Ankara: Nika Yayınevi, s.90

- 1993 Yılında Malatya ve Şanlıurfa'nın nüfusu Erzurum ve İzmit' in nüfusundan fazla olduğu halde Malatya ve Şanlıurfa' da büyükşehir belediyesi kurulmamış olması politik nedenlere bağlanabilir.

1993 Yılında Büyükşehir Belediyesi Kurulmayan İl Merkezleri	1990 yılı nüfusu	1997 yılı nüfusu
Malatya	*281.776	*400.248
Şanlıurfa	*276.528	*410.762

Kaynak: Özçağlar, A. (2015). Yönetmel Coğrafya. Ankara: Nika Yayınevi, s.90

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- 1999 Marmara depremi sonrasında, 2000 yılında söz konusu mevcut yedi büyükşehre **Adapazarı** eklendi.
- 06 Mart 2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 593 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “Adapazarı Belediyesi” Büyükşehir Belediyesi haline getirildi.
- Sakarya ilinin Merkez İlçesi konumunda olan Adapazarı ilçesi ile Ferizli ve Söğütlü ilçelerini kapsayan büyükşehir belediyesinin adı “Adapazarı Büyükşehir Belediyesi” olarak belirlendi. Fakat “Adapazarı Büyükşehir Belediyesi” ile Merkez İlçe konumundaki “Adapazarı İlçe Belediyesi” aynı adı taşıdıkları için karışıklığa yol açtı.
- 5747 sayılı kanunla “Adapazarı Büyükşehir Belediyesi”nin adı Sakarya ilinden dolayı “Sakarya Büyükşehir Belediyesi” olarak değiştirildi. 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Adapazarı Merkez nüfusu 158.474, Sakarya Büyükşehir nüfusu ise 303.989 idi.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

➤ 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesine göre, büyükşehir belediye sınırlarında düzenleme yapıldı. Buna göre **İstanbul ve Kocaeli illerinde, büyükşehir belediye sınırları, mülkî idare sınırıyla çakıştırılarak yönetsel alanları tümüyle büyükşehir belediyesinin hizmet alanı haline getirildi.**

➤ Diğer büyükşehir belediyesi **14 il merkezinde**, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek ve il mülkî sınırları içinde kalmak şartıyla;

▪ Nüfusu 1.000.000'dan az olan **Adapazarı, Erzurum, Samsun, Eskişehir, Kayseri, Mersin, Diyarbakır, Antalya, Konya ve Gaziantep'te 20 km yarıçaplı daire;**

▪ Nüfusu 1.000.000-2.000.000 arasında olan **Adana ve Bursa'da 30 km yarıçaplı daire,**

▪ Nüfusu 2.000.000'dan fazla olan **İzmir ve Ankara'da 50 km yarıçaplı daire** büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturdu.

➤ Belirlenen daireler içinde kalan köyler mahalleye dönüştürülüp bağlı oldukları ilçelerin belediyesine bağlanmış; büyükşehir belediyesi sınırları içindeki belde belediyelerine **ilk kademe belediyesi** unvanı verilmiştir.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

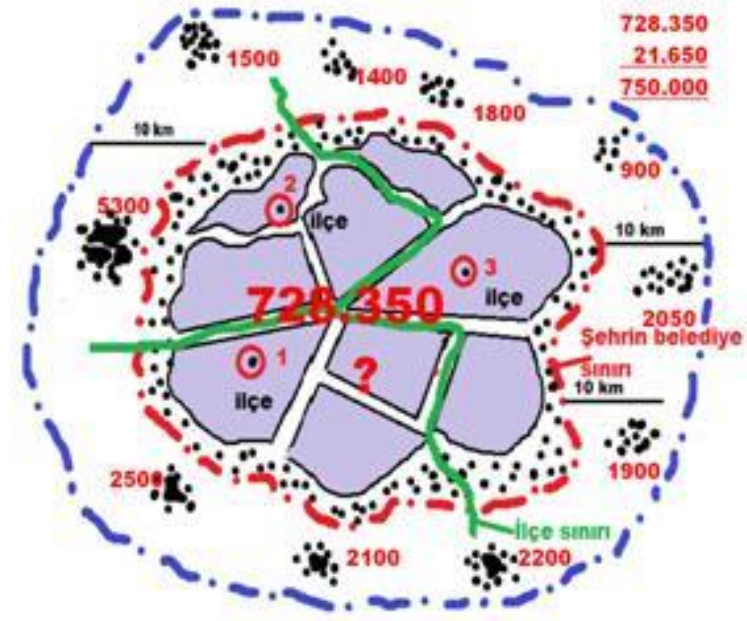
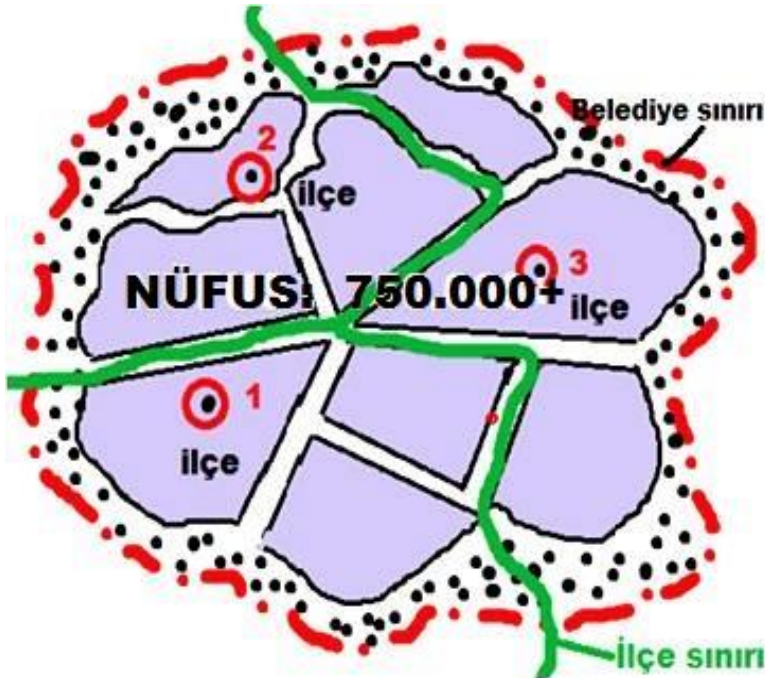
➤2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Kanun'a göre Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 50 km yarıçaplı hizmet alanı şekildeki gibi belirlenmiştir.

➤Söz konusu yarıçap uygulamasından dolayı 5216 sayılı kanuna *pergel yasa* da denilmiştir.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

➤5216 sayılı Kanuna göre (2004 yılı) bir il merkezi konumundaki bir şehirde büyükşehir belediyesi kurulması için şehrin belediye sınırları içinde **en az üç ilçe belediyesine veya ilk kademe belediyesine sahip olması ve belediye sınırları içindeki nüfusunun 750.000'in üzerinde olması gerekiyordu.**

➤Mevcut belediye sınırları içindeki nüfus 750.000'in biraz altında ise, belediye sınırlarına 10 km. uzaklıkta bulunan komşu yerleşim birimlerinin nüfuslarının katılımıyla (son nüfus sayımına göre) toplam nüfusu 750.000'in üzerine çıkmış olan il merkezi konumundaki şehirlerde de büyükşehir belediyesi kurulabilmekteydi.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- Büyükşehir statüsündeki il merkezlerinin içinde yer aldıkları merkez ilçelerde büyükşehir belediye sınırlarının daire ile belirlenmesi, merkez ilçe kavramını ortadan kaldırdı.
- 1993 ve sonrasında kurulan sekiz büyük şehrin (Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Mersin, İzmit, Samsun, Adapazarı) sınırları içindeki semtlerde ilçe örgütü kurulmamıştı. 2008 yılında yürürlüğe giren 5747 sayılı Kanun ile sekiz büyükşehirde ilçe örgütü kurularak, ilk (alt) kademe belediyeleri ilçe belediyelerine dönüştürülmüş oldu.
- Aynı yasa ile ayrıca çeşitli büyükşehirlerde yeni ilçe belediyeleri de kuruldu. Gerek dönüştürülen ve gerekse yeni kurulan ilçe belediyelerin sayısı 43 olmuştur.
- Büyükşehir ilçeleri içindeki belde belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalleye dönüştürüldü.
- Ayrıca büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan bucaklar da kaldırıldı. İşlevleri olmayan bucakların büyükşehir belediyelerinin yönetsel alanlarıyla sınırlı tutularak illerin tümünde kaldırılmamış olması yönetsel bölünüşün bütünlüğü bozmuştur.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

2009 yılı itibariyle 16 büyükşehir belediyesinin sınırları içerisinde 143 metropol ilçe bulunmaktaydı.

İl Adı	Metropoliten İlçe Sayısı
İstanbul	39
İzmir	21
Ankara	16
Kocaeli	12
Sakarya	10
Bursa	7
Adana	5
Antalya	5
Kayseri	5
Diyarbakır	4
Mersin	4
Samsun	4
Erzurum	3
Gaziantep	3
Konya	3
Eskişehir	2

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- Büyükşehir belediyeleri ile ilgili son değişiklik **2012 yılında** kabul edilen 6360 sayılı Kanun ile yapılmıştır.
- Bu yasa ile büyükşehir belediyesi kurulacak il merkezi konumundaki bir şehirdeki nüfusun **750.000 ve üzerinde olması koşulu ilin tüm yönetsel alanındaki nüfusu kapsayacak şekilde değiştirilmiştir.**
- TÜİK-ADNKS 2011 nüfus verilerine göre önce il toplam nüfusu 750.000 ve üzerinde olan **13 ilde** Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van'da; 2011 yılı il toplam nüfusu 750.000'den az olduğu için ilk etapta listeye giremeyen **Ordu'da** 2012-2013 nüfus artışı dikkate alınarak 14.03.2013 tarihinde kabul edilen 6447 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyesi kuruldu.
- Bu gelişmeyle birlikte **Türkiye'deki büyükşehir belediyeli il sayısı 30'a yükseldi.**

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELİ İLLERDE YÖNETSEL BÖLÜNÜŞ

- 6360 sayılı yasa hükümlerine göre İstanbul ve Kocaeli illeri dışındaki **14 ilde uygulanan 20-30-50 km yarıçaplı daireler kaldırıldı.**
- Daha önce İstanbul ve Kocaeli ilinde uygulanan **il bütünü modeli, 28 ilde uygulamaya konularak il mülki idare sınırları içinde kalan yönetsel alanlar aynı zamanda büyükşehir belediyelerinin yönetsel alanı haline getirildi.** Bu illerdeki il özel idareleri kaldırılarak görev ve yetkileri büyükşehir belediyelerine devredildi.
- Daire dışında kalan köyler ve beldeler mahalleye dönüştürülerek yönetsel yönden bağlı oldukları ilçelerin belediyelerine bağlandılar.
- Ayrıca bu kanunla nüfusları 2000'in altına inen Türkiye genelindeki 966 belde statüsündeki yerleşmenin belediyeleri kaldırılarak yönetsel yönden köye dönüştürüldü.